

TT-580708

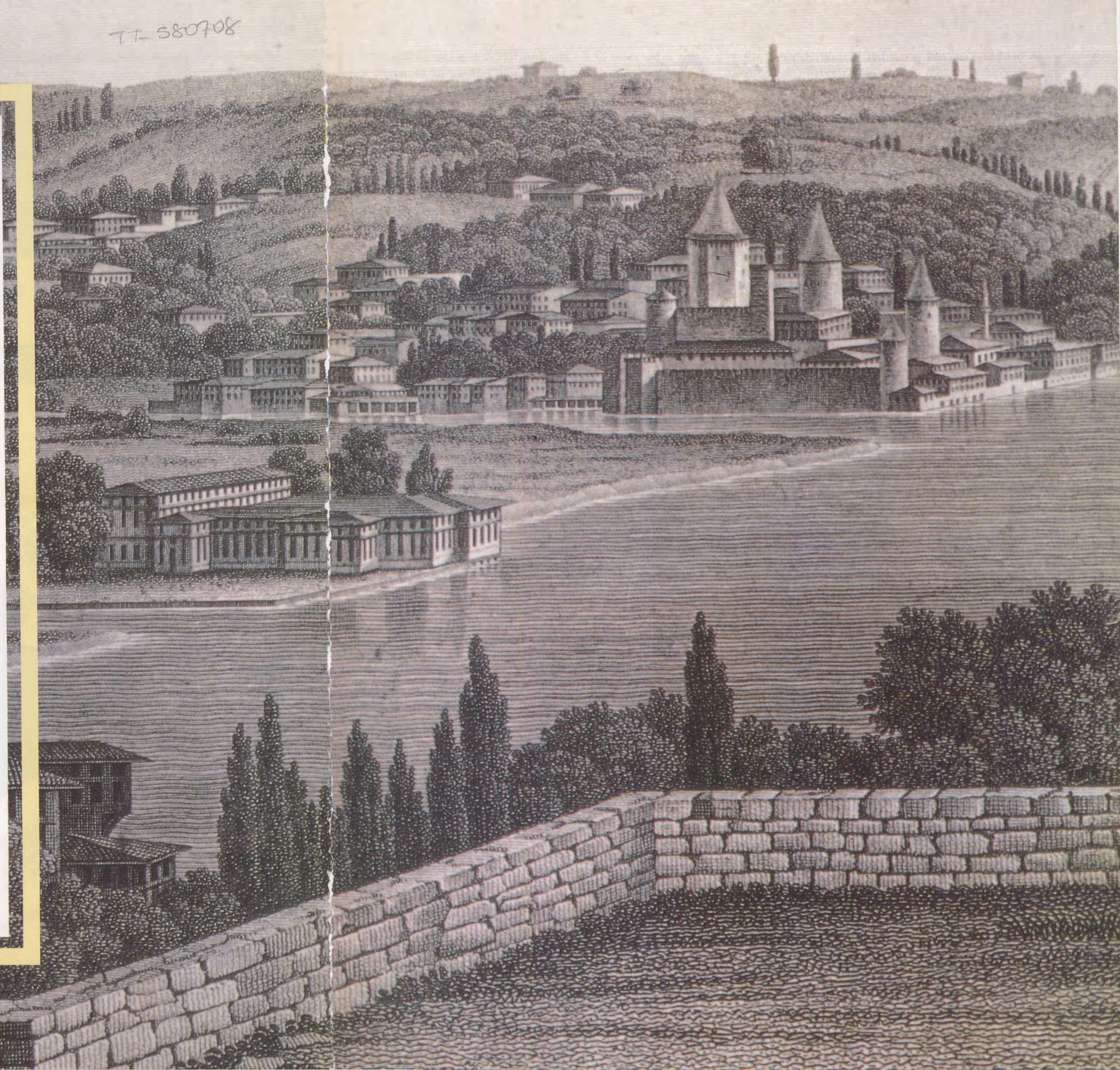
GÖKSU VE KÜÇÜKSU DERELERİNİN
ARASINDA, ÜZERİ FUNDALIKLARLA
KAPLI YÜKSEK TEPELERLE ÇEVRELENEN
KÜÇÜKSU, BOĞAZIÇI'NDEKİ
MESİRE YERLERİNİN EN ÜNLÜSÜYDÜ.
BİRÇOK KİTABA KONU OLAN VE
ÜZERİNE ŞARKILAR BESTELENEN
KÜÇÜKSU'DAKİ YAŞAM
DİLLERE DESTANDI.

KÜÇÜKSU

the
SWEET WATERS
of
ASIA

By AYŞE PEKİN

THE MEADOWS BETWEEN
THE GÖKSU AND KÜÇÜKSU
STREAMS ON THE ASIAN SHORE OF
THE BOSPHORUS WERE IN PAST
CENTURIES A CELEBRATED EXCURSION
SPOT. THE ELEGANT İSTANBUL LADIES
IN THEIR COLOURFUL FERACES HAVE
GONE BUT THE MEADOWS
AND THE SUMMER PALACE OF
KÜÇÜKSU REMAIN.

Küçüksu Kasrı'nın yer aldığı "Kandil Bahçesi", 16. yüzyıldan itibaren padişahlar tarafından çok sevilen bir "hasbahçe" olmuştur. Bu yüzyıldan sonra çeşitli zamanlarda buraya köşkler ve kasırlar inşa edilmiştir. Boğaziçi'ne ve Küçüksu'ya gönül vermiş Osmanlı padişahlarından biri de II. Mahmud'dur. Bu sevgisi, saltanatı sırasında Boğaz kıyılarını süsleyen saray, köşk ve kasırların imarına verdiği önemden fazlasıyla anlaşılmaktadır. Zamanla özel kişilerin eline geçmiş olan eski Beylerbeyi Sarayı'nın arazisini satın alıp, üzerindeki yerleri yıktırarak, yerine büyük bir saray yaptırmış. Beşiktaş Sarayı'na yeni yerler ekletmiş, genişletmiş. Kasırları ihya etmiş. 1752 tarihinde I. Mahmud için yapılmış olan Göksu Kasrı'nı da onartmış ve burada birçok alemler düzenlemiştir. Bugün bildiğimiz kasır ise 1857 yılında, Sultan Abdülmecid zamanında tamamlanmıştır. 1893 yılında, İngiliz elçiliğinde görevli olan oğlunu ziyaret etmek üzere kocasıyla birlikte İstanbul'a gelmiş olan Mrs. G. Max Müller, buradan Londra'ya yazdığı ve daha sonra bir kitap haline getirilmiş olan mektuplarının birinde, Boğaziçi'nde yaptığı piknikleri anlatmaktadır. Kendisi "zat-ı şahanelerinin büyük bir lütufta bulunarak kendilerine tahsis etmiş olduğu iki tane beş çifte kayıkla" geçmişler karşı tarafa: "... Kayık, Anadolu kıyılarında bir burnu yalayarak kuvvetle akan şeytan akıntılarıyla büyük bir mücadeleden sonra Kandilli'ye geldi. Buradan bazı arkadaşları almak için iskeleye yanaştık. Ve nihayet, tamamıyla mermerden yapılmış bu şahane kasra takriben bir saat sonra varmış olduk. Hizmetkarlar, kayıkla getirmiş olduğumuz yemekleri hazırlarken biz de binayı gezdik. Her katta güzel bir sofa ve etrafında dört oda bulunuyordu. En alta kilerler ve ofisler vardı. Odalar büyük bir zevkle döşenmişti. Oymalı ve sedef kakmalı masalar, sandalyeler, çekmeceler ve konsollar, hepsi birer şaheserdi. Perdeler de baştan başa sırma işlemeli, güzel ipeklilerden yapılmıştı. Fakat, zemin tamamıyla çıplak olup, yerde hiçbir halı yoktu. Yalnız parkeler çok iyi cilalanmıştı. Binanın bütün duvarları mermerdendi. Ayrıca çok bakımlı olan bahçenin etrafını çeviren parmaklıklar da mermerdendi. Bahçenin dört duvarının ortalarında bulunan dört kapı da çok güzel oymalı mermerden yapılmıştı..."

İstanbul'un en sevilen ve en çok gidilen mesire yerlerinden biriymiş Göksu. Boğaziçi mesirelerinin de en meşhu-

On the shore of the Bosphorus at Göksu was once an imperial park known as Kandil Bahçesi or Lantern Garden, which became a favourite resort of the sultans from the 16th century onwards. The summer palace built here for Mahmud I in 1752 and later repaired by Mahmud II in the early 19th century was the scene of many splendid garden parties. The Küçüksu Palace now standing here was built in 1857 for Sultan Abdülmecid. This palace, which has recently been opened to the public, is described by Mrs G. Max Muller, who came to visit her son at the British Embassy in 1893. Her book, "Letters from Constantinople" contains an account of her visit, for which the sultan provided two caiques with five banks of oars, and in these she and her party crossed the Bosphorus to Göksu: "After a tremendous battle against the treacherous currents which grazed a headland on the Asian shore, the caique eventually reached Kandilli. Here we berthed at the jetty to collect some friends, and finally an hour later we arrived at this magnificent palace constructed entirely of marble. While the ser-

vants prepared the food which we had brought by caique, we went around the building. On each floor was a pleasing hall surrounded by four rooms, and in the basement were pantries and offices. The rooms were furnished in admirable taste. The carved tables, chairs, chests of drawers and pier tables inlaid with mother-of-pearl were each a masterpiece. The curtains were of fine silks, embroidered

from top to bottom in gold thread, but the floors were entirely bare, not a carpet to be seen. However, the parquet was polished to a high sheen. The building was entirely built of marble, as were the walls surrounding the garden. Each of the four gateways in the centre of the four walls were also made of exquisitely carved marble..."

The two streams which flow down from the hills across the Göksu meadows and into the Bosphorus, the Göksu and Küçüksu, were known to Europeans as the Sweet Waters of Asia. The valley between them, shaded by groves of cypresses and planes, was a popular resort and picnic place for Istanbul society. Just to the south was the castle of Anadolu Hisarı, and on the opposite shore the magnificent castle of Rumeli Hisarı.

The graceful baroque fountain next to Küçüksu Palace provided fresh water for the picnickers. "We spent a long time

"Türkiye'deki kadınları toplu bir halde iken bundan daha yakın görmemiştim. Herkesin yüzünden, eğlendiği belliydi."

Miss Pardoe remarks that nowhere else could the traveller learn more about the habits of Turkish women than at Göksu.

ru. Göksu ve Küçüküsu çaylarının çevrelediği, sık servillerle örtülü, bir tarafında Anadolu Hisarı, tam karşısında Rumeli Hisarı yer alan, üzeri fundalıklarla dolu yüksek tepelerle çevrelenmiş mis gibi bir yer.

Kasrın yanısıra bu mesire yerinin başrol oyuncularından biri de çeşmeymiş. "... Beyaz mermerden yapılmış arabesk tarzı oymalar ve birçok kitabelerle kaplı güzel çeşmeyi de uzun uzun tetkik ettik. Bu çeşme saray duvarlarının dışında geniş çayırlığın kenarında, bütün Göksu Deresi boyunca yetişen değişik cins çınar ağaçlarının gölgelediği bir yerde yaptırılmıştı. Maalesef günlerden cuma değildi. Zira yaz aylarının cuma günlerinde bu vadi grup grup, yere sarılmış halılar üstünde oturan, kahve, sigaralarını içen Türk hanımlarıyla dolarmış..." Mrs. G. Max Müller, bu isteğinde haklı olsa gerek, çünkü kaynaklardan okuduğumuz kadarıyla Küçüküsu mesiresinin gerçekten de kendine özgü bir havası varmış.

"Küçüküsu Deresi 19. asrın sonlarında ve 20. asrın başlarında İstanbul'un meşhur şahsiyetlerinin, tanınmış hanımefendilerinin piyadeleriyle, sandallarıyla dolaştıkları bir yerdi. O devrin bütün güzelliği, zevki bu tenezzülde bulunurdu" diye yazıyor Haluk Şehsuvaroğlu, "Boğaziçi'ne Dair" adlı kitabında.

O devrin güzelliklerini bize tüm heyecanı ile yeniden hissettiren, yaşatan bir başka İstanbul hayranı da Miss. Pardoe. 1835 yılında babasıyla birlikte bir Akdeniz gezi gemisiyle İstanbul'a gelmiş, bu şehrin güzelliğine vurularak bütün yolculuk planlarını değiştirmiş ve 9 ay kalmış. İki yıl sonra yayınladığı "The City of the Sultan and Domestic Manners of Turks" adlı kitabında Küçüküsu'yu uzun uzun anlatmış:

"... Kayıkınızın, buranın hoş serinliği ile ferahlayarak, kayığı çabucak, basık bir köprüye doğru çeker. Bu köprü, derenin en dar kısmında Göksu Vadisi'nin iki tarafını birbirine bağlar. Tatil gününü geçirmek isteyerek buraya gelen birçok kimse, öğle güneşinin kızgın sıcağında, burada toplanırlar ve üzeri bol arabesk işli, çok güzel beyaz mermer çeşmeden su içmek ve Boğaz'dan esen rüzgarla ferahlamak için akşama kadar kalırlar".

19. yüzyılın Küçüküsu'yunu bize birinci ağızdan aktaran bu yazarlar, insan manzaralarını da, hoş gözlemleriyle zenginleştirerek, tüm ayrıntılarıyla anlatıyorlar: "... Burası, geniş bir sahayı kaplayan çimenlik bir yerdir. Burada hanımlar seccadelerini yayarlar, araba ile gezerler, uzun süren yaz gününü geçirirler. Bu çimenlik ile Göksu Deresi arasındaki küçük sahayı kaplayan sık bir ağaçlık vardır. Bu ağaçlığın arka

examining the beautiful fountain of white marble entirely carved with arabesque designs and numerous inscriptions. This fountain is beyond the walls of the palace on the edge of the broad meadow, at a point where the distinctive plane trees which grow along the banks of the Göksu river throw their shade. Unfortunately it was not Friday, when the valley is apparently filled with groups of Turkish ladies sitting on carpets spread on the ground drinking coffee and smoking," wrote Mrs Max Muller. It was indeed a pity that she missed this sight, because according to contemporary accounts Göksu was an unforgettable experience. Haluk Şehsuvaroğlu, in his "Boğaziçi'ne Dair" tells us that during the late 19th and early 20th centuries Göksu river would be filled with boats carrying İstanbul's public figures and ladies of fashion.

Another foreign visitor, Miss Julia Pardoe, arrived in İstanbul with her father in 1835. She was so struck by the city's beauty that she scrapped their original itinerary and stayed here for nine months. In her book "Beauties of the Bosphorus", she devotes a chapter to the delights of Göksu, which she compares to Arcadia: "All ranks alike frequent this sweet and balmy spot. The Sultanas move along in quiet stateliness over the greensward in their gilded arabas, drawn by oxen glittering with foil, and covered with awnings of velvet, heavy with gold embroidery and fringes; the light carriages of the Pashas' harems roll rapidly past, decorated with flashing draperies, the horses gaily caparisoned, and the young beauties within pillowed on satins and velvets, and frequently screened by shawls of immense value; while the wives of many of the Beys, the Effendis, and the Emirs, leave their arabas, and seated on Persian carpets under the leaf canopy of the superb maple-trees which abound in the valley, amuse themselves for hours, the elder ladies with their pipes, and the younger ones with their hand-mirrors; greetings innumerable take place on all sides; and the itinerant confectioners and water-venders reap a rich harvest.

"The Fountain of Güiuk-Suy stands in the midst of a double avenue of trees, which fringe the border of the Bosphorus. It is built of delicate white marble, is extremely elegant in design, and elaborately ornamented with arabesques. The spot

which it adorns is a point of reunion for the fair idlers of the valley, when the evening breeze upon the channel renders this portion of the glen more cool and delicious than that in which they pass the earlier hours of the day; and is only separated from it by the stream already named, which is traversed by a heavy wooden bridge.

"The whole coup-d'oeil is charming; slaves hurry hither and thither, car-

Sık servillerle örtülü, bir tarafında Anadolu Hisarı, tam karşısında Rumeli Hisarı yer alan, üzeri fundalıklarla dolu yüksek tepelerle çevrelenmiş mis gibi bir yer.

*"All ranks alike frequent this sweet and balmy spot.
The Sultanas move along in quiet stateliness over the greensward
in their gilded arabas..."*

tarafı erkeklere ayrılmıştır. Onlar, burada ve kendilerinden çok konuşan eşlerinin yaptıkları dedikodulardan uzak, çubuklarıyla şerbetlerini içip kavun yiyerek eğlenirler, burası bu haliyle dünyanın en görülecek yeridir.

"Bir yanda, yumuşak çimenlerin üzerinden sultanların arabaları, ağır ağır geçerler. Bu arabaları çeken öküzlerin başlıkları üzerindeki ayna levhalarla, araba tentelerinin sarı kılıptan saçaklı kenarları, güneşin altında pırıl pırıl parlamlar. Bu sırada arabadaki sultanlar, yüzlerinde her zamankinden daha az özeni ile bağlanmış yaşmaklarıyla, ipek minderler üzerine yaslanırlar. (...) Başka bir yanda da, beylerin, efendilerin ve emirlerin eşleri, İran seccadeleriyle, al renkli halılarını sererler. Bunların yaşlıcaları, yaşmaklarının, yüzlerinin alt kısmını örten tarafını kaldırarak, kadınlara özel çubuklarını tutturuş keyif çatarlar. Daha genç olanları da, seccadenin kenarına diz çöken halayığın tuttuğu aynaya (bir Türk hanımının daimi yol arkadaşı) bakıp hotozlarını düzelterek eğlenmekte büyüklerinden aşağı kalmazlar".

Bu hoş tasviri yapan Miss. Julia Pardoe: "Türkiye'deki kadınları toplu bir halde iken bundan daha yakın görmemiştim. Herkesin yüzünden, eğlendiği belliydi. Akşam yaklaşmış kaygımıza döndüğümüz ve Küçüküsu'dan ayrıldığımız zaman, bu insanları o gün daha iyi tanıdığımıza ve sosyal karakterini daha yakından anladığımıza çok emindim" diye sürdürüyor sözlerini.

Ağaçların altında yavaş yavaş salınan arabalar, çimenlerin üzerine yayılmış yüzü yaşmaklı kadınlar ve tablalarındaki malları satmak için oradan oraya koşuşturan satıcılar... İşte Küçüküsu mesiresinin genel görüntüsü.

Satıcılar Miss. Pardoe'nin de dikkatini çekmiş olacak ki onları giysilerine varıncaya dek tüm ayrıntılarıyla anlatıyor. İşte birkaç örnek: "Omuzundaki sırığa bağlı tepsileri sallaya sallaya yürüyen yoğurtçular, ayı ve maymun oynatıcılar, başında geniş bir hasır şapka ve üzerine Frenk elbisesi giymiş bir Rum dondurmacı, başı sarıklı, elinde bir toprak testi ve bardakla harıl harıl dolaşan sucu, kırmızı şeftaliler, salkım salkım İzmir üzümleri, öbek öbek fındıklar, yapraklarıyla kopmuş erikler satan meyveciler..."

"Küçüküsu'da gördüm seni/Gözlerinden bildim seni/İnkâr etmem sevdim seni/Ne kadar cefa etsen de/Gönül ayrılmıyor senden"

Böyle diyor Tanburi Mustafa Çavuş'un şarkısı. Şimdilerde Küçüküsu'da böylesi romantik tesadüflere pek rastlanmıyor olsa gerek. Ama yine de kasıyla, çeşmesiyle o eski havasından bir esinti ulaştırabiliyor bize...

ying water from the fountain to their respective mistresses in covered crystal goblets or vases of wrought silver."

Miss Pardoe remarks that nowhere else could the traveller learn more about the habits of Turkish women than at Göksu, where "their yashmaks are less scrupulously arranged, they are more accessible to strangers, and they do the honours of their lovely valley with a gentle courtesy extremely pleasing."

Not just the elegant ladies on excursion, but the many vendors of refreshments and entertainers caught Miss Pardoe's attention. The meadows were evidently a hive of activity, as she describes:

"Fruit-merchants pass and repass with amber-coloured grapes and golden melons; Slavonian musicians collect a crowd about them, which disperses the next moment to throng round a gang of Bedouin tumblers; serudjbes gallop over the soft grass in pursuit of their employers; carriages come and go noiselessly along the turf at the beck of their fair occupants; a fleet of caiques dance upon the ripple ready to convey a portion of their revellers to their homes on the European shore; and the beams of the bright sun fall full on the turretted towers of the Castle of Europe, on the opposite side of the channel, touching them with gold, and contrasting yet more powerfully their long and graceful shadows upon the water."

An early 18th century song by the tanbur (a long necked stringed instrument similar to a mandolin) player Tanburi Mustafa Çavuş reminds us of the discreet romances played out at Göksu, where supervision of young lovers was far more lax than in the city.

I saw you in Küçüküsu/I recognised you by your eyes/
I will not deny I loved you/However you torment me/My heart will not leave you

No longer peopled by the almost fairy-tale sultanas and girls in yashmaks described so affectionately by Julia Pardoe, Göksu has lost much of its romance. But you can still visit the small palace on the edge of the green meadow, still row up the pretty Göksu river, and still drink from the baroque fountain erected for Selim II in 1806, whose inscription ends with the lines:

And our course wishes to be of this water now,
And to be as tall as a cypress tree, a fragile beauty in the meadow;

Hatîf, tell us a date worthy of this soul-caressing fountain,

Küçüküsu gave to this land brilliance and light.

